

Inklusion – hvad skal vi, og hvad virker?

Denne klumme er en let bearbejdet version af artiklen "Inklusion i grundskolen – hvad er der evidens for?" skrevet Katja Neubert" i tidsskriftet LOGOS nr. 69, september 2013

At inklusion er en god idé, er de fleste lærere og pædagoger principielt enige i. Hvis blot det sker i en form, hvor barnet i vanskeligheder får den hjælp, som han eller hun har brug for, og på en måde som ikke har negative konsekvenser for den øvrige børnegruppe. Men når det kommer til at sætte ord på, hvad man skal gøre, og hvad den gode inklusionsindsats består af, kan dialogen ofte ende i delte meninger eller manglende svar. I den forbindelse kan det være spændende at kigge på det bud, som postdoc ved Aarhus Universitet Camilla Brørup Dyssegaard har på praksisformer, der ud fra et forskningsmæssigt perspektiv har vist sig virksomme, hvis alle børn skal sikres mere læring og bedre trivsel.

Et review, der opsummerer en stor mængde forskning

Camilla Brørup Dyssegaard udgav i 2013 sammen med to forskerkolleger et systematisk review, der kortlægger den internationale forskning om inklusion. Reviewet præsenterer således en opsummering af en stor mængde forskningsresultater, der forholder sig til hvilke metoder, folkeskolen med fordel kan tage i brug i sine bestræbelser på at inkludere børn med særlige behov i almenundervisningen. Forfatterne har ligeledes interesseret sig for den forventede effekt af de omtalte metoder for de øvrige elever i klassen.

Blandt de interventioner og strategier, der gennemgås i reviewet, beskrives nogle som særligt effektive over for elever med særlige behov, mens andre beskrives som gavnlige for alle elever.

1. strategi: Social og faglig udvikling for alle kræver forskellige undervisningskontekster.

Resultater fra reviewet peger på, at de yngste elever med særlige behov trives bedst i almen skolen, når der ses på faglige motivation og selvopfattelse. De ældre elever føler sig til gengæld bedre tilpas i specialtilbud, hvor de får en bedre indsigt i deres egne kognitive færdigheder og ikke konstant føler sig mindre kompetente end deres klassekammerater. Hvad angår elevernes faglige udvikling, peger studierne i lidt forskellige retninger. Ét studie viser, at elever med særlige behov har en lavere grad af faglig udvikling i specialklas-

ser end tilsvarende elever i almenklasser, hvor et andet studie ikke kan finde signifikant forskel mellem de to grupper. Resultater fra et tredje studie peger på, at elever i specialskole undervurderer deres indlæringsvanskeligheder, hvilket kan medføre en mindre motivation for at arbejde med vanskelighederne. Ifølge reviewet kan det ikke entydigt konkluderes, hvilket skoletilbud der er mest effektivt for den faglige og sociale udvikling af elever med særlige behov. Dette kommer an på elevernes alder, og hvilke kompetencer der vægtes. Det kan dog slås fast, at inklusion af elever med særlige behov ikke har en negativ effekt på almenelevers faglige og sociale udvikling.

2. strategi: Fælles værdigrundlag.

Reviewet viser, at det er væsentligt, at skoler der ønsker at udvikle sig i en inkluderende retning, har en fælles forståelse i personalegruppen af, hvad målsætningen er for skolens inkluderende praksis. Negative holdninger til inklusion af elever med særlige behov i almenundervisningen har en dokumenteret negativ effekt på elevens faglige udvikling, og bidrager til stigmatiseringen af eleven fra klassekammeraternes side. Tilfældigt igangsatte interventioner uden forbindelse til et fælles værdigrundlag har ifølge reviewet ingen længevarende effekt på skolerne i forhold til inklusion af elever med særlige behov.

3. strategi: Tydelige målsætninger for inklusionstiltag

Elevplaner, som udarbejdes af lærere, ressourcepersoner, forældre og eleverne selv, har ifølge reviewet en række positive effekter på elever med særlige behov. Dette både i forhold til aktivitetsniveau i undervisningen, faglig udvikling, selvtillid/selvsikkerhed samt relation til klassekammerater. Eleverne har således udbytte af at kende den præcise målsætning for deres læring, hvilket gør dem i stand til at følge med i deres egen progression. Yderligere er der evidens for, at lærerne føler sig og også reelt er mere kompetente til at varetage undervisningen af elever med særlig behov, hvis lærerne har mulighed for at udvikle målsætningerne for elevernes læring og evaluere disse sammen med andre ressourcepersoner som for eksempel ledere, psykologer, konsulenter og forældre.

4. strategi: To-lærer ordninger

At være to lærere til stede i undervisningen er der flere studier, som viser positive effekter af. Reviewet viser dog samtidig, at velfungerende to-lærerordninger kræver god efterud-

dannelse og solide forhåndsftaler, da de ellers kan give bagslag. Reviewet konkluderer, at det har en positiv effekt overfor elever med særlige behov, at der er to-lærerordning i klassen når:

- Der er tale om en almenlærer og en speciallærer. Det vurderes som væsentligt, at mindst den ene lærer besidder viden om og strategier til undervisningen af elever med særlige behov.
- Lærerne har fået instruktion / efteruddannelse i lærersamarbejde (kollaborativ undervisning)
- Begge lærere er aktive så den reelle undervisningstid øges. Det har yderligere effekt hvis speciallæreren og almenlæreren udveksler undervisningspositioner
- Interventionen gives i indskoling.
- To-lærerordninger synes at være mest effektfulde i indskoling.
- Der er afsat tid til regelmæssig planlægning og evaluering af undervisningen
- Begge lærere underviser og støtter alle elever
- Der er et velfungerende samarbejde mellem special- og almenlærer
- Lærerne har adgang til supervision af andre professionelle som for eksempel psykologer, ledere og konsulenter.

Det er værd at bemærke, at forskningen viser, at manglende kendskab til eller fraværet af efteruddannelse i lærersamarbejde (kollaborativ undervisning) kan betyde, at den øgede bemanning får ingen eller ligefrem en negativ effekt for eleverne.

5. strategi: Lærerassistenter

Reviewet viser, at brug af lærerassistenter har en positiv effekt på alle elever, når lærerassistenterne er uddannede til at levere en specifik intervention til enkelte elever eller mindre grupper af elever, og når assistentens rolle og funktion i undervisningen på forhånd er de-

fineret og planlagt. Uden en reel instruktion i /efteruddannelse til deres funktioner risikerer lærerassistenter at have en stigmatiserende rolle overfor elever med særlige behov. Dette sker, hvis eleverne bliver for afhængige af eller får for meget støtte fra assistenterne. Dette kan føre til, at eleverne får mindre interaktion med klassekammerater og lærere, hvilket underminerer deres muligheder for faglig og social udvikling.

6. strategi: Elevformidling (peer tutoring)

Resultater fra flere af studierne viser, at undervisningsforløb, hvor det er elever, der underviser hinanden under lærerens supervision er en effektiv strategi til at inkludere elever med særlige behov i almenundervisningen. En positiv effekt opnås, når opgaverne er tilpasset elevgrupperne, når lærerne konstant fører tilsyn med og støtter alle elever og er bevidste om, hvad formålet med undervisningen er – herunder om det er social eller faglig udvikling, der satses på. Det har en negativ eller ingen effekt overfor alle elever i klassen, når elevformidling foregår på bekostning af pensumrelateret undervisning og læring.

7. strategi: Indsatser for elever med ADHD eller socioemotionelle vanskeligheder.

Inklusion af disse elevgrupper i almenundervisningen viser sig at have positiv effekt, når lærerne har kendskab til evidensbaserede undervisningsmetoder og interventionstiltag målrettet elever med disse vanskeligheder. Reviewet rapporterer, at et effektivt interventionstiltag er at lære eleverne at benytte selvregistrering, hvilket sætter dem i stand til gradvist at korrigere egen adfærd. Interventionerne skal derudover være målrettet elevernes faglige udvikling. Kontakt til ressourcepersoner som AKT-vejleder og speciallærere, både i og udenfor klassen, fremhæves ligeledes som afgørende i flere af studierne.

Viden om inklusion skal informere og inspirere

Resultaterne fra det systematiske review peger på, at inklusion af elever med særlige behov i almenundervisningen kan have en positiv effekt på alle elevers faglige og sociale udvikling. Dette kræver, at lærere modtager instruktion og efteruddannelse i interventionstiltag overfor elever med særlige behov, at lærerne har adgang til ressourcepersoner, som kan bidrage med supervision og støtte direkte i undervisningen, og har kendskab til evidensbaserede undervisningsmetoder og interventionstiltag, som er målrettet elevernes særlige behov.

En mere detaljeret gennemgang af reviewets resultater rettet mod skoleledere og lærere i grundskolen findes i den elektroniske bog "Viden om inklusion" (Dyssegaard & Larsen, 2013) som kan downloades fra følgende adresse:

http://edu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/Clearinghouse/Viden_om/VidenInklusion.pdf

Referencer:

Brørup Dyssegaard, C., Søgaard Larsen, M., Tiftikçi, N. (2013).

"Effekt og pædagogisk indsats ved inklusion af børn med særlige behov i grundskolen".

Systematisk review. København: IUP, Aarhus Universitet

Brørup Dyssegaard, C. & Søgaard Larsen, M. (2013). "Viden om inklusion".

København: IUP, Aarhus Universitet.

Neubert, Katja (2013)

"Inklusion i grundskolen – hvad er der evidens for?"

Tidsskriftet LOGOS nr. 69, september 2013

Weirsøe, Mathilde (2014). "Efteruddannelse til lærere kan sikre bedre trivsel for alle børn"

<http://edu.au.dk/aktuelt/nyhed/artikel/efteruddannelse-til-laerere-kan-sikre-bedre-trivsel-for-alle-boern/>